

כי הוא בסוד יוסף למכור בסוד מנשה אבי הגלעד כי הוא היה איש מלחמה ויהי לו הגלעד והבשן. דע לך באר היסב כי אותם הדברים של חומש, של מכיר ואידר ועובב - ספרות לשעבר הן. כי מכיר ואידר ועובב לא לקחו כלום במדבר... וספרות של חומש מה שעשו במצרים הם.

לפי פירוש זה, מלחמת מכיר ואידר ועובב המתוארת בחומש במדבר, כלל לא התרחשה בזמנו של משה רבינו. סיפורים אלו 'ספרות לשעבר' הן, כלומר מתארות אירועים שהתרחשו שנים רבות קודם לכן. מועד ההתרחשות האמיתי של המלחמות הללו היה בעת שבתם של בני ישראל בארץ מצרים, בימי שלטונו של יוסף שהיה מלך הארץ. הסיבה שהתורה מביאה את סיפור המעשה הזה כאן, בחומש במדבר, היא כדי לתת טעם לכך שמשה נתן נחלה רחבת ידיים למנשה בעבר הירדן, וגם כדי להסביר מדוע פנו בני ישראל להילחם נגד עוג מלך הבשן. מלחמה זו נועדה לשחרר אדמות שהיו שייכות זה מכבר לשבט מנשה עוד מימי אבותיהם, ובזכות 'חפזות אביהם נתנה להם משה'.

מכאן גם יובן מדוע לא גער משה בבני מנשה כפי שעשה לבני גד ובני ראובן. ארץ הבשן, נחלתם של בני חצי המנשה היא חלק מהארץ שהייתה מיועדת לכיבוש, וכפי שניסוח זאת חז"ל: "בני מנשה לא נטלו מעצמן" (יושלים במדבר פ"א ה"ח). בני ראובן וגד בקשו להישאר בארץ שלא יועדה להתנחלות השבטים, ועל כך דימה אותם משה למרגלים, שרצו להישאר במדבר פארן ולא להיכנס לארץ. בני מנשה לעומתם מקבלים

תמורה ביותר. ביחס למלחמה נגד סיחון מלך האמורי לא הייתה לבני ישראל ברירה, שכן הוא עמד בדרכם ומנע את התקדמותם לארץ כנען. "וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי לאמור. אנעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך מן עד אשר נעבור גבולך. ולא נתן סיחון את ישראל עבדו בגבולו ויאסוף סיחון את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויצא יהצה וילחם בישראל" (במדבר כ"א, כ"א-כ"ה). מלחמת סיחון נכפתה על בני ישראל בעל כורחם.

לאחר הניצחון על סיחון, אמורים היו בני ישראל לעשות את דרכם ישירות מערבה, אל ערבות מזאב, ולהיערך לחציית הירדן ולכיבוש ארץ כנען. תחת זאת פונים בני ישראל צפונה, ויחמים מלחמה עם עוג מלך הבשן, אויב שלכאורה לא איים כלל על תוכניותיהם המיידיות. "ויפנו ויעלו דרך הבשן ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי. ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו כי ביד נתתי אותו ואת כל עמו ואת ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון. ויכו אותו ואת בניו ואת כל עמו עד בלתי השאיר לו שריד ויירשו את ארצו. בני ישראל כלל לא מבקשים מעוג לעבור בגבולו, אלא הם ישר פונים צפונה כדי לכבוש את ארצו. כך גם מפורש בספר דברים (ג, א'): "תפן ונעל דרך הבשן ויצא עוג מלך הבשן לקראתנו הוא וכל עמו למלחמה אדרעי".

מה עמד אפוא מאחורי הפניה הזאת צפונה?

בהמשך הפסוקים אנו למדים על מלחמות כיבוש נוספות שערכו באזור בני משפחת מנשה. "וילכו בני מכיר בן מנשה גלעדה וילכדה ויורש את האמורי אשר בה. ויתן משה את הגלעד למכיר בן מנשה וישב בה. ואידר בן מנשה הלך וילכד את חותניהם ויקרא אתהן חותי יאיר" (במדבר ל"ב, ל"ט-מ"א).

אימתי התקיימו כיבושים אלה?

בפשטות אירע הדבר בשנת הארבעים לצאת ישראל ממצרים, מיד לאחר הניצחון על סיחון ועוג. אמנם, לשם כך נצטרך לומר, שבשעת הכיבוש היה מכיר בגיל מופלג מאוד, מעל גיל 230 שנה, אך דברים אלו קשים לכאורה על דרך הפשט.

הערה נוספת מתייחסת לשמו של גלעד בן מכיר בן מנשה, שהוא זהה לשם האזור שאותו כבשו בני מכיר בן מנשה בעבר הירדן - ארץ גלעד. לפי ההסבר שכיבוש זה היה רק בסוף ארבעים השנה במדבר - צריך לומר שבני מנשה קראו לארץ ה**גלעד** בשם הזה על שם גלעד אביהם, כפי שעשה יאיר בן מנשה וכפי שעשה נבט. אולם תמדה שהתורה אינה מזכירה עובדה זו, כפי שהיא מציינת את סיבת השמות 'חותי יאיר' לנחב.

הנדבך השני המחודש בעניינם הוא פירוש המפתיע של תלמיד הרס"ג, השופך אור חדש על כל התנחלות שהועלו לעיל.

בפירוש לספר דברי הימים (מהד' פרנקפורט תרל"ד עמוד 12) המיוחס לתלמיד רס"ג, נאמר:

"...ומכיר אבי אמו היה ראש ואב לגלעד, ואידר תפס לגלעד אחריו. לפיכך נקרא על שם אבי אמו ועל שם הנחלה שתפשו בימי שולטנותו של יוסף שהיה מלך על הארץ. וכשמת יוסף ואחיו, נתחזקו האומות ותקפו גוים עליהם ולקחו מידם וישבו בהם, עד שבאו בארץ ישראל. ולכן נתאוו בני מכיר לשבת בארץ הגלעד - ובתפוש אביהם נתנה משה להם שנאמר (דברים ג, ס"ו): 'ולמכיר נתתי את הגלעד'. וגם יהושע נתנה להם, שנאמר (יהושע י"ז, א'): 'ויהי הגורל למטה מנשה